

Kelényi Béla *A Magyar buddhista olvasófüzér**

Paulius Normantas emlékére

A buddhizmussal behatóan foglalkozó festőművész, Boromisza Tibor (1880–1960) hagyatékában fennmaradt egy olvasófüzér rajza, melynek közepén a következő felirat látható: „Magyar buddhista olvasó, Rohonczy János összeállítása”. (1. kép) A rajz nemcsak egy minden tekintetben egyedi, különleges olvasófüzért ábrázol, hanem két olyan személyiség szoros kapcsolatára is utal, akik az 1932 és 1934 között fennálló, első magyar buddhista társaság tagjai voltak.¹

Míg Boromisza élete és munkássága jól dokumentált,² addig Rohonczyról nem sokat tudunk. Levelezésének tanúsága szerint Boromisza 1925-től fogva volt kapcsolatban az akkor már idős Rohonczy János tanárral, aki meghatározó személyisége volt a buddhista társaságnak is. Az 1931-ben Boromisza, valamint Vágó László nagykereskedő és Kovács György, a Hopp Ferenc Kelet-ázsiai Művészeti Múzeum későbbi könyvtárosa vezetésével szerveződni kezdő csoport alapvetően a buddhizmus legrégebbi hagyományait, a *páli* nyelvű kánont megőrző *théraváda* iskolához kötődött.³ (2. kép) Mint az a róluk írt újságcikkből kiderül,⁴ összejöveteleik az oltalomkéréssel kezdődtek,⁵ és az öt fogadalommal⁶ folytatódtak. A buddhista gyakorlatnak megfelelően a naponta végzendő szertartásokhoz nyilván olvasófüzérre is szükségük volt, az általánosan ismert

<http://dx.doi.org/10.24391/KELETKUT.2017.1.93>

* Köszönöm a Boromisza családnak, hogy Boromisza Tibor buddhizmussal kapcsolatos dokumentumait (Boromisza Tibor Családi Archívum, a továbbiakban BT-CsA) rendelkezésemre bocsátotta és Török Katalinnak, hogy Boromisza Tibor kiadás előtt levő levelezésének vonatkozó részeit megosztotta velem.

¹ Az első magyar buddhista társaságról ld. Kelényi Béla, „Keletről jöttem Én / Ázsia szívéből”: Boromisza Tibor és a Magyar Buddhisták. In: *Sanghay – Shanghai. Párhuzamos eltérések Kelet és Nyugat között*. Szerk. Fajcsák Györgyi–Kelényi Béla. Budapest, 2017, 55–69.

² *Boromisza Tibor önéletrajzi feljegyzései*. Szerk. és bev. Török Katalin. Szentendre, 2011; *Boromisza Tibor 1880–1960*. Szerk. Török Katalin–Jurecskó László. Szentendre, 2012.

³ Erről ld. Rács Géza, *Magyarország és a buddhizmus*. (Doktori értekezés.) Budapest, 1959, 42–45.

⁴ Hajdu Endre, *Buddhista istentisztelet Budapesten. Magyarország (1933. április 16.)* 8.

⁵ A buddhista közösségbe való belépés, azaz a Buddhához, a Tanhoz és a Gyülekezethez folyamodó „hármás menedékvétel” (*páli tiszarana*).

⁶ A nemkívánatos tettektől való tartózkodás, azaz a szerzetesek és a szerzetesnők tíz gyakorlati útja közül a világi hívőkre vonatkozó első öt fogadalom (*páli panycsa-szikkhápada*): az élőlények megölésétől, a nem adott elvételétől, a tisztátalan életviteltől, a hamis beszédétől és az alkohol miatti nemtörődomségtől való tartózkodás.

buddhista olvasó szimbolikájával szemben azonban az itt bemutatott füzér részleteiből egy másfajta, a szokásosnál jóval bonyolultabb háttér bontakozik ki.

Feltehetően Rohonczy hatására 1925-ben Boromisza hat hónapig tartó munkával egy több részből álló, 150 oldalas kéziratot állított össze *Buddhizmus* címen, melyben összegezte a buddhizmussal kapcsolatos elképzeléseit.⁷ Ebben nemcsak a páli Kánon szerkezetét és a Buddha életét foglalta röviden össze, hanem a buddhista Tant, a négy „alapigazságot”, a „nemes nyolcstréti utat”, a *nibbānam* (szanszkrit *nirvāṇa*) és az újraszületés mibenlétét is értelmezte. Munkájának végén a buddhista olvasófüzéréről írt egy „jelszavakban” összefoglalt és egy azt kifejtő „rövid elmélkedést” (lásd 1. függelék). Ezek alapján volt felfejtethető a Rohonczy-féle olvasó nem éppen szokványos, de a buddhista tantételekre épített, logikusan kialakított szerkezete és felépítése.

Ami a rendkívül olvasott Boromisza forrásait illeti, több mint valószínű, hogy elsősorban a magyar nyelvű szakirodalmat használta fel munkájához. Tudható, hogy különösen Lénard Jenő *Dhammó* című, 1911–1913-ban megjelent művéhez kötődött,⁸ amely először foglalta magyarul sajátos rendszerbe a buddhizmus tanításait.⁹ Rohonczy 1911-ben, Révkomáromi néven adta ki a buddhizmusról való nézeteit kifejtő könyvét, ám leginkább a korabeli keresztény teológiai állásponttal vitatkozva.¹⁰ Lehetséges támpontul szolgálhattak számára Kégl Sándornak a buddhizmusról és a páli irodalomról szóló szócikkei és ismertetései a 19. század 90-es éveiben megjelent *Pallas nagylexikon* kötetében és a *Budapesti Szemlé*ben, melyek a buddhizmust tanulmányozó keresztény teológusok világképét tükrözték, s az akkori legfrissebb nemzetközi szakirodalmat is összegezték.¹¹ Bizonyosan használta a Budapesti Tudományegyetemen indoeurópai nyelvészetet tanító, majd a Tanácsköztársaságban vállalt szerepe miatt lemondásra kényszerült Schmidt József *Buddha élete, tana, egyháza* című könyvét,¹² mely sokáig az egyetlen tudományosnak tekintett összefoglalásnak számított a témakörben. Ám Boromisza szövegét a rendelkezésre álló művek megfelelő részeivel összevetve, nyilvánvalóvá válik, hogy magyarázatai a legtöbb esetben a Szubhadra Bhiksu (Friedrich Zimmermann, 1852–1917) által írt

⁷ Boromisza Tibor, *Buddhizmus*. Gépírat, 1925, BT-CsA.

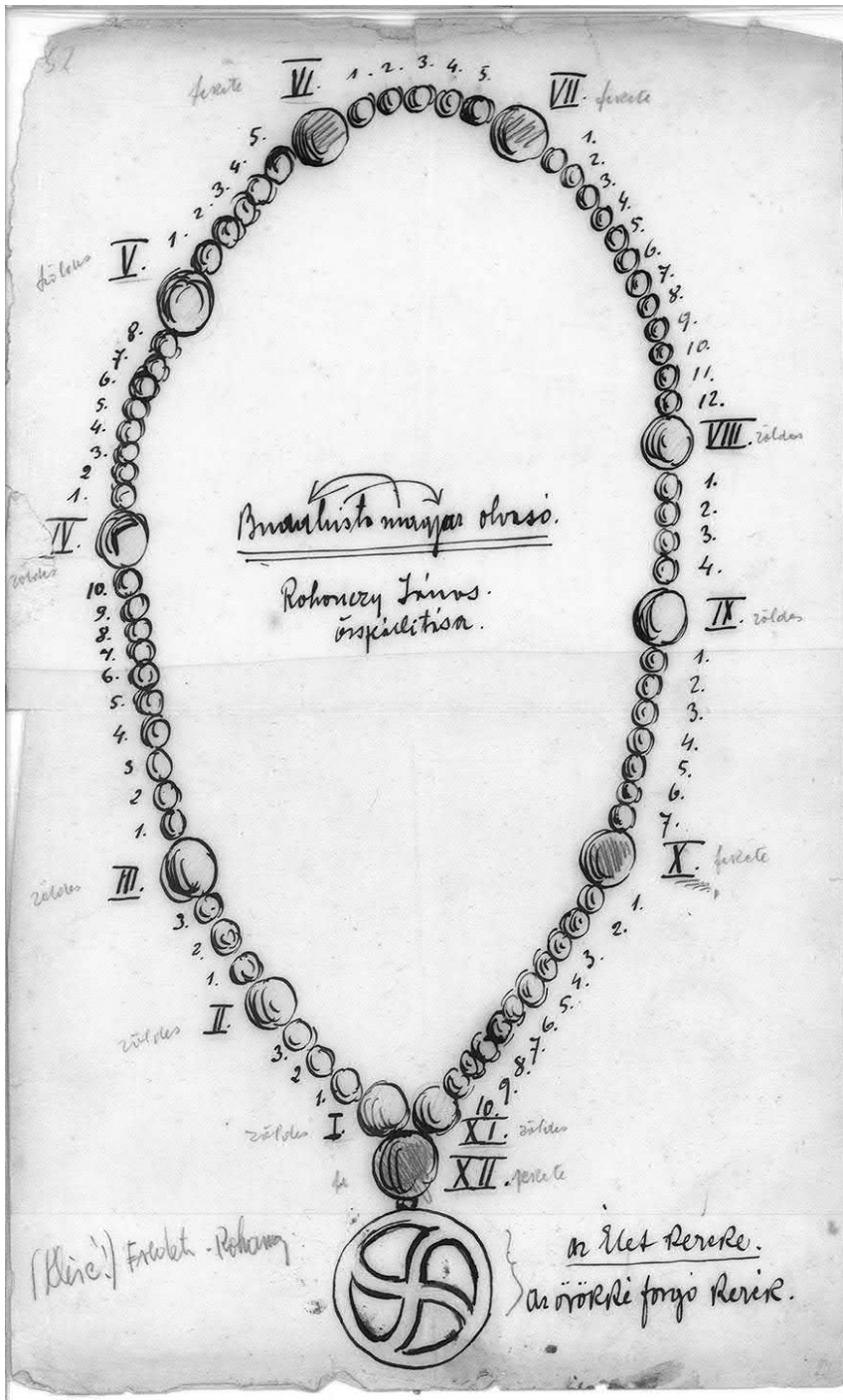
⁸ Vö. Török Katalin, Pályatörténet új megvilágításban. In: *Boromisza Tibor önéletrajzi feljegyzései*. Szentendre, 2011, 45–46.

⁹ Lénard Jenő, *Dhammó*. I–II. Budapest, 1911–1913.

¹⁰ Révkomáromi, *A modern vallás. Beszélgetések a kereszténység erkölcséről, hitességéről, az egyházpolitikáról, vallási törekvésekről, azon természeti jelenségekről, melyek a vallással kapcsolatban vannak, a buddhista vallásról és a kereszténységhez való viszonyáról*. Budapest, 1911.

¹¹ Erről ld. Orosz Gergely, A buddhizmus fogadtatása Európában, Kégl Sándor írásainak tükrében. In: *Varietas delectat: Tanulmányok Kégl Sándor emlékére*. Szerk. Dévényi Kinga. (Keleti tanulmányok, 14.) Budapest, 2010, 75–88.

¹² Schmidt József, *Buddha élete, tana, egyháza*. Budapest, 1920. Átdolgozott változata Schmidt József, *Ázsia világossága: Buddha élete, tana, egyháza*. Budapest, 1925.

1. kép Rohonczy János Magyar buddhista olvasójának rajza Boromisza Tibor hagyatékából, Boromisza Tibor Családi Archivum

Buddhista Káté kérdésfeltevésein alapulnak.¹³ Levezésük tanúsága szerint is mind Rohonczy, mind pedig Boromisza kiemelkedő fontosságot tulajdonított ennek a könyvnek.¹⁴

Ami Rohonczy *Magyar buddhista olvasóját* illeti, szokatlan, ám nagyon is átgondolt rendszert foglal össze. A buddhista olvasófüzéreken meghatározott számú (általában 108, vagy ennek valamilyen osztása) számú golyó van, sokszor az egyes imaciklusok közötti tagolással, amelyeket másfajta – nagyobb – szemek jeleznek.¹⁵ Rohonczy 79 szemes olvasófüzérét viszont 11 nagyobb, különböző színű – az egyes osztásokban 7 „zöldes” és 4 „fekete” – szem tagolja (az alsó két zöld összeér a legelső tizenkettedik, egyben legnagyobb fekete szemmel), a köztük elhelyezkedő 67 kisebb golyó pedig egészen különleges tagolású (3–3–10–8–5–5–12–4–7–10). Bár az első pillantásra zavarba ejtő számsorról feltételezhető, hogy következetesen végiggondolt rendszer lehet, teljességgel különbözik a tradicionális buddhista olvasófüzér szimbolikájától.

Boromisza szövegének alapján a füzér rendszerét két alapvető egységre, a „közéletre”, azaz a létforgatagban sodródó laikusokra (I–V.), valamint a „közéleten túli”, azaz a buddhista rend tagjaira vonatkozó részekre (VI–XI.) tagolta Rohonczy. Az első négy nagyobb, „zöldes” golyóval is jelzett egységet (I–IV.) a „négy alapigazság”, a buddhista Négy Nemes Igazság (páli *cattāri ariya saccāni*)¹⁶ szerint osztályozta: (1.) a létezés szenvedés (*dukkha*); (2.) a szenvedés keletkezésének oka a létszomj (*taṇhā*); (3.) a szenvedéstől lehetséges a megszabadulás (*dukkha-nirodha*), azaz elérhető a kialvás (*nibbāna*) állapota; (4.) a kialváshoz vezető út pedig a Nemes Nyolcrésű Ösvény (*ariya aṭṭhaṅgika magga*).

I. Az első egységet, a „szenvedés igazságát” jelölő nagyobb golyó után 3 kisebb szem következik. Ezek Boromisza leírásából és Rohonczy hozzáírt kommentárjából (ld. függelékek) következtetve a folyamatosan változó „átmeneti léte”, az okokból és okozatokból feltételelesen összeálló, karmikusan készített (*saṅkhata*) valóság (*dhamma*) három ismertetőjegyét jelképezik: (1.) az állandótlanságot (*anicca*), (2.) a szenvedést (*dukkha*) és (3.) az értelenséget vagy önmagátlanságot (*anattā*). A szenvedés megszűnése a nem készített

¹³ A könyvet először Hollósy József, majd később Erőss Lajos is lefordította. Szubhádra Bhikshu, *Buddhista Káté bevezetésül Gótamó Buddha tanához*. Máramarossziget, 1893; Subhadra Bhikschu: *Buddhista Katekhizmus. Bevezetés a Gótamo Buddha tanába*. Debrecen, 1906.

¹⁴ Ld. Rohonczy János levele Boromisza Tiborhoz, Budapest, 1925. június, kézirat, BT-CsA.

¹⁵ A buddhista olvasófüzéréről ld. Kelényi Béla, *A tibeti olvasófüzér. Keletkutatás* 1994. ősz, 101–106; ld. még Robert Beer, *The Encyclopedia of Tibetan Symbols and Motifs*. Boston, 1999, 215–216.

¹⁶ A továbbiakban külön jelölés nélkül a páli alakot adom meg zárójelben. A páli buddhista kifejezésekkel kapcsolatban elsősorban Porosz Tibor munkáját használtam, ld. Porosz Tibor, *A buddhizmus lexikona. A Buddha tanítása és a théraváda irányzat szakszavai*. Budapest, 2012.

2. kép A Magyar Buddhista csoport tagjai: Vágó László, Gulyás Ferenc, Kovács György, Rohonczy János és Boromisza Tibor. Fénykép, az 1930-as évek első fele, Hetényi Ernő hagyatéka, A Tan Kapuja Buddhista Főiskola Könyvtára

(*asaṅkhata*) valóság felismerésével érhető el, ami nem más, mint a kialakás (*nibbāna*).

II. A második nagyobb golyó után ugyancsak 3 kisebb szem következik. Ezek a vágyakban gyökerező „énséget”, azaz a szenvedés keletkezésének (*dukkha-samudaya*) második igazságát meghatározó gyökérokokat (*hetu, mūla*) jelenítik meg, vagyis azt a három káros (*akusala*) tudati tényezőt, amelyek a tetteket, szavakat és gondolatokat alapvetően befolyásolják: (1.) a zavarodottságot (*moha*), (2.) a mohóságot (*lobha*) és (3.) a gyűlölködést (*dosa*). A szenvedéstől való megszabadulás a három üdvös (*kusala*) gyökérokkaival, a zavarodottságtól, mohóságtól és gyűlölködéstől való mentességgel (*amoha, alobha, adosa*) érhető el.

III. A harmadik nagyobb golyó után 10 kisebb szem következik. Ezek a szenvedés megszüntetésének (*dukkha-nirodha*) harmadik igazságát jelenítik meg, az „átmeneti lét” kötelékeinek szétvágását, vagyis annak felismerését, hogy a létszomj kioltásával lehetséges az eloszlás (*virāga*), azaz a szenvedés megszüntetése, ami pedig az újraszületések létforgatagához (*saṃsāra*) láncoló tíz béklyótól (*saṃyojana*) való megszabadulás révén érhető el.¹⁷ Ezek: (1.) az én tévképzete (*sakkāya-diṭṭhi*), (2.) a kétely (*vicikicchā*), (3.) a szabályokhoz és szertartásokhoz való ragaszkodás (*sīlabbata-parāma*), (4.) az érzéki vágy (*kāma-rāga*), (5.) a rosszakarat (*vyāpāda*), (6.) a formák iránti vágy (*rūpa-rāga*), (7.) a formanélküli iránti vágy (*arūpa-rāga*), (8.) az önteltség (*māna*), (9.) a nyugtalanság (*uddhacca*) és (10.) a nem-tudás (*avijjā*). Ezekből csak a megvilágosodás nemes ösvényére lépők tudnak megszabadulni: míg az első hármat a „folyamba lépett” (*soṭāpanna*) töri szét, s az „egyszer visszatérő” (*sakadāgāmi*) már a következő kettőtől is csaknem teljesen megszabadult, addig a „vissza nem térő” (*anāgāmi*) az első öttől szabadult meg teljesen, az „Érdemes” (*arahat*) pedig teljesen megszabadult mind a tíz béklyótól.

IV. A negyedik nagyobb golyó után 8 kisebb szem következik. Ezek a Szenvedés megszüntetésére irányuló nyolc helyes cselekedetet, a Nemes Nyolckrétű Ösvényt (*ariya aṭṭhaṅgika magga*) jelképezik, melyek a következők: (1.) a helyes nézet (*sammā-diṭṭhi*), (2.) a helyes elhatározás (*sammā-saṅkappa*), (3.) a helyes beszéd (*sammā-vācā*), (4.) a helyes tett (*sammā-kammaṇṇa*), (5.) a helyes megélhetés (*sammā-ājīva*), (6.) a helyes törekvés (*sammā-vāyāma*), (7.) a helyes éberség (*sammā-sati*) és (8.) a helyes összpontosítás (*sammā-samādhi*). A nyolc tag közül az első kettő a bölcsességet (*paññā*) jelenti, melyeket a szenvedéstől (*dukkha*) megszabadító ösvény hármass felosztásában a másik két alkotóelem, az erkölcs (*sīla*), majd a meditáció (*samādhi*) három-három tagja követ.

V. Az ötödik zöldes golyót 5 kisebb szem követi, melyek az öt „kis fogadalom”-nak,¹⁸ vagyis a szerzetességet (*bhikkhu*) nem vállaló világi követők (*upāsaka/upāsikā*) számára előírt öt erkölcsi (*sīla*) fogadalomnak, az öt gyakor-

¹⁷ A tíz béklyóról vagy „bilincsről” ld. Szubhádra Bhikshu, *Buddhista Káté*, 58.

¹⁸ Az öt fogadalomról ld. Szubhádra Bhikshu, *Buddhista Káté*, 40–41.

lási útnak (*sikkhāpada*) felelnek meg. Ezek: (1.) az élőlények megölésétől, (2.) a nem adott elvételétől, (3.) a tisztátalan szexuális élettől, (4.) a hamis beszédétől és (5.) a szeszes italoktól való tartózkodás.

VI. A hatodik nagyobb fekete golyót ugyancsak 5 kisebb szem követi, melyek a személyiség téves képzetét, az önmagátlanságot (*anattā*) alkotó, a keletkezésnek és az elmúlásnak kitett, folytonosan változó öt halmaznak (*khandha*) felelnek meg.¹⁹ Ezek: (1.) a forma (*rūpa*), (2.) az érzés (*vedanā*), (3.) az észlelés (*saññā*), (4.) a készítetések (*saṅkhāra*) és (5.) a tudatosság (*viññāṇa*). Az öt halmazzal történő azonosulás eredményezi a személyiség tévképzetének kialakulását, és a szenvedés létforgatagához (*samsāra*) való kötődést. Az öt halmaz (*khandha*) készítettségének (*saṅkhata*) világi (*lokiya*) síkját meghaladó világföldötti (*lokuttara*) síkot csak a világhoz ragaszkodás minden fajtájától eloldódók érik el, akik végül megvilágosodottak, „Érdemes”-ek (*arahat*) lesznek.

VII. A hetedik nagyobb fekete golyó után 12 kisebb szem következik, amelyeket Boromisza az egyéni létesülés alapjait alkotó „érzés” megfelelőiként írt le. Ezek a „függő keletkezés” (*paṭicca-samuppāda*) tizenkét tagját jelképezik, azaz a „késztetett” (*saṅkhata*) világot létrehozó és alkotó tényezők feltételes viszonyainak folyamatát: (1.) a tudatlanság (*avijjā*), amely (2.) a készítetéseknek (*saṅkhāra*) feltétele, amelyek (3.) az érzékelési tudatosság (*viññāṇa*) feltételei, amely (4.) a név és forma (*nāma-rūpa*) feltétele, amely (5.) az érzékelés hat alapjának (*saḷāyatana*) feltétele, amelyek (6.) az érzékelés (*phassa*) feltételei, amely (7.) az érzés (*vedanā*) feltétele, amely (8.) a szomj (*taṇhā*) feltétele, amely (9.) a ragaszkodás (*upādāna*) feltétele, amely (10.) a létesülés (*bhava*) feltétele, amely (11.) a születés (*jāti*) feltétele, amely (12.) az öregség és a halál (*jarā-marāṇa*) feltétele.

VIII. A nyolcadik zöldes golyó után 4 kisebb szem következik. Ezek az éberség fenntartott folyamatosságát, „készenlétét” kifejező gyakorlat (*satipaṭṭhāna*) megjelenítései, melynek feladata az éppen jelenlevő testi adottságokat, a légzést, az érzéseket, a tudatállapotokat, a tudattartalmakat, a testhelyzeteket és az élethelyzeteket éber figyelemmel (*sati*) kísérő, beavatkozás vagy szabályozás nélkül történő tudatosítása, a jelen pillanat tudatosságának emlékezetben tartása. A négy „éber készenlét” a következő szemlélődésekből (*anupassanā*) áll: (1.) a test szemlélése (*kāyānupassanā*) – ebbe tartozik a légzés és a testhelyzetek tudatosítása, az átlátás (*sampajañña*), a test utálatosságának és az anyagi elemeknek a figyelése, illetve a kilenc temetői (*sīvatthika*) szemlélődés, valamint (2.) az érzetek (*vedanānupassanā*), (3.) a tudatállapotok (*cittānupassanā*) és (4.) a tudattartalmak szemlélése (*dharmānupassanā*).

IX. A kilencedik zöldes golyó után 7 kisebb szem következik. Ezek a megismerés forrásait, azaz „a megvilágosodás hét tényezőjét” (*bojjhaṅga*) jelképezik, melyek: (1.) az éberség (*sati*), (2.) a valóság tanulmányozása (*dharmavicaya*),

¹⁹ Az öt halmazról vagy „testi tulajdonságokról” ld. Szubhādura Bhikshu, *Buddhista Káté*, 55.

(3.) a tetterő (*virīya*), (4.) az öröm (*pīti*), (5.) a megnyugvás (*passadhi*), (6.) az összpontosítás (*samādhi*) és (7.) az egykedvűség (*upekkhā*). A megvilágosodás tényezőinek gyakorlása azt a három tudást (*tevijjā*) teszi elérhetővé, melyekkel a Buddha rendelkezett: a korábbi életeire való visszaemlékezés, a más lények tetteit látó égi látás és a káros befolyások elpusztítása.

X. A tizedik nagyobb fekete golyó után következő 10 szem a tíz gyakorlási utat (*dasa-sikkhāpada*) jelképezi, melyek betartása kötelező a szerzetesek és szerzetesnők (*bhikkhu/bhikkhunī*) számára (a világi követőkre az ötödik golyónál már jelzett első öt – erkölcsi – gyakorlási út érvényes). Ez a nem kívánatos tettektől való tartózkodás tíz alapelve: (1.) az élőlények megölésétől (*pāṇātipāta*), (2.) a nem adott elvételétől (*adinnādāna*), (3.) a tisztátalan életviteltől (*abrahmacariya*), (4.) a hamis beszédétől (*musāvāda*), (5.) a szeszes ital miatti nemtörődomségtől (*pamāda*), (6.) a nem megfelelő időben való étkezés-től (*vikālabhojana*), (7.) a táncolás (*nacca*), éneklés (*gīta*), zenélés (*vādita*) és mutatóványok megtekintésétől, (8.) a nyaklánc hordásától, illatszerrel és kenőccsel való szépítkezéstől, ékszer viselésétől, (9.) a magas és széles fekvőhelyektől és (10.) az arany és ezüst elfogadásától (*jātarūparajatapaṭiggahana*) való tartózkodás.

XI–XII. A tizenegyedik zöldes golyó után már nem következnek kisebb szemek, hanem – az első golyóval együtt – közvetlenül a tizenkettedik, legnagyobb golyóhoz csatlakozik. Ez Boromisza szerint az átmeneti lét kötelékeitől való megszabadulást, vagyis magát a megvilágosodást, azaz a „felébredést” (*bodhi*) jelképezi. Vagyis a tizenegyedik golyó nem mást szimbolizál, mint a szenvedéstől (*dukkha*) és az újraszületések létforgatagától (*saṃsāra*) való teljes megszabadulást, a kialvást (*nibbāna*), amelyet a „felébredett” (*buddha*) valósít meg, míg a tizenkettedik golyó a cselekedetek (*kamma*) alapján a létforgatagban való újra létesülést (*bhava*) jelenti.

XII. A tizenkettedik fekete golyó hármasságot alkot az első és a tizenegyedik golyóval. Erről külön is nyilatkoznak Boromisza „jelszavai”, mivel a buddhista olvasókon az utolsó, hármas tagolású legnagyobb szem a „Három Drágaságnak” (*triratana*), azaz a Buddha (*Buddha*), a Tan (*dhamma*) és a Gyülekezet (*saṅgha*) hármasságának felel meg,²⁰ amelyekhez a gyakorló a hármas menedékért (*tisarāṇa*) fordul, vagyis buddhistává válik.

A rajz felirata szerint az alsó szemem még az „Élet kereke” vagy az „örökké forgó kerék” is függeszkedik, amely valójában egy körben ábrázolt horogkereszt (*sovathika*), feltehetően a Napkereszt ábrázolása. Bár az olvasófűzérrel kapcsolatban ilyen megoldásra semmilyen buddhista hagyományban nem találni példát, a horogkereszt egyike azoknak a szerencsejegyeknek (*maṅgalakkhaṇa*), amelyek a Buddha testén vagy lábnyomán (*Buddhapāda*) találhatóak. Ennek viszont semmi köze nincs az Életkerékhez (*bhava-cakka*), amely a lét-

²⁰ Ld. erről Kelényi, A tibeti olvasófűzér, 32–34.

forgatag (*samsāra*), vagyis a függő keletkezés (*paṭicca-samuppāda*) nyomán bekövetkező újabb és újabb létesülések (*bhava*) folytonos ismétlődését bemutató, legrégebbi buddhista ábrázolások egyike.²¹ Ugyanakkor az ősi Napkereszt is a forgásra utal, ezért Rohonczyék az „élet körforgását”, vagyis az Életkerék megjelenítését láthatták benne. Vagyis az olvasófűzér alsó Napköre a létforgatagot, a fűzér szemeiből összeálló köre pedig az abból való kijutáshoz vezető út állomásait jelképezheti.

A *Magyar buddhista olvasó* tehát a Buddha legfontosabb tanításait foglalta össze a magyar buddhisták számára. A szenvedést (*dukkha*) meghatározó, karmikusan készített valóság (*dhamma*) három ismertetőjegyén keresztül az első nemes igazságot, a tetteket, szavakat és gondolatokat alapvetően befolyásoló három káros (*akusala*) tudati tényezőn keresztül a szenvedés keletkezésének második nemes igazságát, az újrászületések létforgatagához (*samsāra*) láncoló tíz béklyótól (*samyojana*) való megszabaduláson keresztül a szenvedés megszüntetésének harmadik nemes igazságát, a szenvedés megszüntetésére irányuló nyolc helyes cselekedeten, a Nemes Nyolcérütű Ösvényen (*ariya aṭṭhaṅgika magga*) keresztül pedig a negyedik nemes igazságot jeleníti meg. A főbb erkölcsi szabályok már a Nemes Nyolcérütű Ösvény harmadik, negyedik és ötödik tagjában, vagyis a helyes szóban, tettben és megélhetésben is össze vannak foglalva, de az olvasó ezután a világi követők (*upāsaka/upāsikā*) számára követendő öt erkölcsi (*sīla*) előírást jeleníti meg, majd a személyiség téves képzetét alkotó, folytonosan változó, a keletkezésnek és az elmúlásnak kitett öt halmazt (*khandha*), illetve a készített világot létrehozó és alkotó tényezők feltételes viszonyainak folyamatát, a függő keletkezés (*paṭicca-samuppāda*) tizenkét tagját szemlélteti. Ezután az éberség fenntartott folyamatosságát kifejező készenlét gyakorlatát (*satipatthāna*), a megvilágosodás hét tényezőjének (*bojjhaṅga*) gyakorlatát és a szerzetesek és szerzetesnők számára kötelező tíz gyakorlási utat (*dasa-sikkhāpada*) jelképező egységek következnek. Az olvasófűzér egésze pedig talán azt fejezi ki, hogy addig kell a benne összegzett buddhista tanításokat gyakorolni, amíg a függő keletkezés első tagja, a nem-tudás (*avijjā*) megszüntetésével a láncolat végleg megszakad, és a törekvő eléri végső célját, a megvilágosodást, a kialvást (*nibbāna*).

Mindazonáltal Boromisza buddhizmusról szóló munkájának tanulmányozásakor Rohonczy idegenkedhetett az olvasóval kapcsolatos közvetlen ismertetés-től, amit a szövegről írt bírálatának végén meg is fogalmazott: „Végül még meg kell jegyezni, hogy én célszerűnek találnám, ha a magyar buddhista olvasóról szóló elmélkedés a munkából rövidítés céljából elmaradna. Elegendő volna, ha az olvasó alakja és a 79 gyöngyszemnek címei lennének felsorolva, ehhez azután

²¹ Ld. erről Kelényi Béla, A buddhista Életkerék legkorábbi ábrázolásai. *Keletkutatás* 2011. tavasz, 5–24.

mindenki hozzáfűzhetné a saját elmélkedését.”²² Az viszont bizonyos, hogy a *Magyar buddhista olvasó* a buddhista tantételek folyamatos és rendszerezett átgondolását szolgálta, melynek eredményeképpen a gyakorló a megfelelő belátásra juthatott. Ahogy Rohonczy írta könyvének szabatos megfogalmazásában: „Aki Buddha tanát megértette és a szerint él, követve a nyolcágú igaz ösvényt, az elérheti a végesség bilincseitől való megszabadulást, megvilágosodik értelme és az egyetemes ismeret fenségénél feltárul előtte a dolgok belső lényege és eltűnik előtte minden rejtély, melyek megfejtésével az egyéni életösztön által korlátolt értelme hasztalan fáradozik.”²³

FÜGGELÉK

1.

Boromisza Tibor

A MAGYAR BUDDHISTA OLVASÓ²⁴

Rövid elmélkedés a magyar buddhista olvasó szerint

Ismertetem az első magyar buddhista olvasót és annak alapján megírt elmélkedést, amelyet a magyar buddhisták nesztora, ROHONCZY JÁNOS állított össze. Ezzel segédeszközt vélek nyújtani mindazoknak, akik elég érettek arra nézve, hogy a Tan igazságaiba elmerülhessenek. Az olvasó s a hozzáfűzött elmélkedés irányt s módszert mutat arra, hogy a helyes utat, a nemes nyolckrétű utat eredményesen járhassuk.

Ezek a segédeszközök elkísérnek, elvezetnek bennünket a teljes igazság felismerésére. Ez az Út, amely a teljes megvilágosodásra vezet, nyitva van mindenkinek, szerzetesnek, világinak egyaránt, amint ezt a nagy kínai bölcselő FO SHO HING TSAN KING mondja: „Miként a sötét szobában a lámpa fénye minden körülötte lévő tárgyat megvilágít, bármily színűek is legyenek, úgy világítja meg a bölcsesség fénye minden ember gondolkodását, aki feléje fordul, bármily világi helyzetben legyenek is. A visszavonult remete talán elhibázhatja a célt és a világi emberek egyike a legbölcsőbb emberré válhat.”²⁵

²² Rohonczy János, *Tanulmány a Kelet hitéről, a buddhizmusról*. (Kézirat, BT-CsA.) Szentendre, 1925.

²³ Rohonczy, *i. m.*, 117.

²⁴ Boromisza Tibor *Buddhizmus* című, 1925-ben írott szövegének melléklete, VI. rész, gépírat, BT-CsA. Az itt idézett dokumentumok a Boromisza és Rohonczy által használt módon, alanyesetben írják át a páli szavakat. A szerző szövegét tiszteletben tartva a páli szavak átírását, valamint a mondatrészek elválasztását a helyesírás szabályait követve javítottam, illetve átírtam a gépelés általam feltételezett elütéseit is.

²⁵ Lénard, *i. m.*, II. 304. Az idézet eredeti forrása az Asvaghósa (c. 80–150) által írt Buddha élete, a *Buddhacsarita*, melyet Dharmaraksza 420-ban fordított le szanszkritből kínaira (*Fo Suo Xing Zan*); Samuel Beal fordításában Max Müller tette közzé: *The Fo-Sho-Hing-Tsan-King*. (The Sacred Books of the East, 19.) Oxford, 1883.

MAGYAR BUDDHISTA OLVASÓ

Jelszavak

Első rész: Közélet (*SZAMSZÁRÓ*)

NÉGY ALAPIGAZSÁG (*CSATTÁRI ARIJASZACCSÁNI*)

- I. Szenvedés igazsága (*dukkhó*) 1. Összetett átmeneti, változó lét (*aniccsá*) 2. Mulandóság, szenvedés (*dukkhó*) 3. Személytelenség (*anattá*).
- II. Szenvedés keletkezésének igazsága (*dukkhó szamudajó*) 1. Vágy vagy akarat (*lóbbhó*) 2. Gyűlölet vagy akadály (*dószó*) 3. Téveszme vagy csalódás (*móhó*).
- III. Szenvedés megszüntetésének útja (*dukkhó niródhó*) Bilincsek vagy kötelékek 1. Énség 2. Kétely 3. Ima 4. Vágy 5. Gyűlölet 6. Földi élet szeretete 7. Mennyei élet kívánása 8. Büszkeség 9. Értelmi fennhéjázás 10. Nem tudás.
- IV. Szenvedés megszüntetésének útja (*arijó atthangikó maggó*) 1. Igaz ismeret (*szammá ditthi*) 2. Igaz akarat (*szammá szankappó*) 3. Igaz beszéd (*szammá vácsá*) 4. Igaz cselekedet (*szammá kammantó*) 5. Igaz élethivatás (*szammá ádzsívó*) 6. Igaz törekvés a Tan megértésére (*szammá vájámó*) 7. Igaz megvilágosodás (*szammá szati*) 8. Igaz magába szállás (*szammá szamáhi*).
- V. Kis fogadalom (*pánca sziláni*): 1. Nem ölök 2. Nem lopok 3. Nem paráználkodok 4. Nem csalog 5. Nem hazudok és nem rágalmazok 6. Nem részegeskedem.

Második rész: Közéleten túl (*SZANGHÓ*)

- VI. Léthalmaz (*khandhó*): 1. Testiség (*rúpam*) 2. Érzés (*védaná*) 3. Észrebevés (*szannyá*) 4. Megkülönböztetés (*szankháró*) 5. Öntudat (*vinnyánam*).
- VII. Létesülés okozati alapon (*paticca szamuppádó, nidánam*) Lét nyilvánulása: 1. Nem tudás (*avidzsá*) 2. Önalkotás (*szankharó*) 3. Öntudat (újjászületési) (*vinnyánam*) 4. Önalakítás (*námarúpam*) 5. Érzékek (*szalájatanáni*) 6. Érintés (*phasszó*) 7. Érzés (*védaná*) 8. Élet szomjúhozása (*tanhá*) 9. Élet megragadása (*upádánam*) 10. Keletkezési folyamat (*bhavó*) 11. Születés (*dzsáti*) 12. Elaggás és halál (*dzsará, maranam*).
- VIII. Megvilágosodás pillérei (*szatipatthána-szuttám*): 1. Testiség vizsgálata (*kájánu-passzaná*) 2. Érzések vizsgálata (*védanu-passzaná*) 3. Gondolatok vizsgálata (*csittánu-passzaná*) 4. Jelenségek vizsgálata (*dhammánú-passzaná*).
- IX. Megismerés forrásai: 1. Megismerő képesség 2. Igazságérzet 3. Erő 4. Lelkesedés 5. Nyugalom és lelki egyensúly 6. Összefoglaló képesség 7. Egykedvűség.
- X. Nagyfogadalom (*dasza sziláni*): 1. Nem ölök 2. Nem lopok 3. Szüzességben élek 4. Nem csalog, nem hazudok, s nem rágalmazok 5. Kábítószerekkel nem élek 6. Déli étkezés után nem eszem 7. Világi szórakozástól tartózkodom 8. Minden hiúságról lemondok 9. Alacsony fekvőhelyen alszom 10. Teljes szegénységben élek.
- XI. Átmeneti lét megszüntetése (*nibbánam*)
- XII. Átmeneti létbe menetel (*kamma*)

Befejezés

Oltalom forma (*tiszaranam*)

XIII. Fordulok Buddhó világosságához: *Buddham szaranam gaccshámi.*

Fordulok tanításához: *Dhammam szaranam gaccshámi.*

Fordulok a kiválók testvériségéhez: *Szangham szaranam gaccshámi.*

Az érem az élet körforgását jelenti.

OM MANI PADME HUM!

Oh világ bölcsessége.

Egy rövid elmélkedés a buddhista olvasó szerint

Az ember társas lény, szokásait s erkölceit az éghajlati és földrajzi viszonyok állapítják meg és befolyásolják. A társadalomban való helyes életet az folytathat, aki megismerte az összes jelenségek törvényszerűségét és azokat helyesen alkalmazni tudja.

Azon törvények, melyeket az életből merítünk, négy alapigazságba foglalhatók.

I. Az első alapigazság, amelyet megismerünk, a szenvedés igazsága. Léteznek örömök és fájdalmak, de valamennyi végeredményben csalódásban és fájdalomban végződik. Három oldalról tekinthetjük a szenvedés igazságát. Az első, hogy minden testi és szellemi jelenség abban nyilvánul, hogy örökösen mássá változik át, nincsen semmi állandósága. A csecsemő gyermekké, majd ifjúvá, majd férfivá és aggá lesz, nem vagyunk azok reggel, akik este lefeküdtünk. A természet összes élőlényei is folytonos átalakulásban vannak és ez a lét, miután mássá levésből áll, nem állandó, hanem átmeneti. Az átmeneti lét jellege tehát a változás. Ezen tulajdonságánál fogva szükségszerűleg mulandó, mert hiszen ragaszkodunk hozzá, de megfogni és állandóvá tenni mégse tudjuk, azért mássá válik kezeink között és ez csalódással, kiábrándulással jár, alapjában szenvedést okoz. Az átmeneti lét tehát szenvedéssel jár.

A jelenségek ezen tulajdonsága kiterjed a személyiségre, az öntudatra éppúgy, mint a lélekre. Tehát a lélek épp oly mulandó, mint a test, amely szemünk előtt alakul át. A tévedések kikerülése végett szükséges megjegyeznünk, hogy az átmeneti létben a mássá lett mindig önmagát találja fel és így az állandóság a mulandósággal találkozik. A lényegi lét tehát személytelen. Az első alapigazság teljes megértése akkor következhetne be, ha meg tudnánk állapítani, hol végződik a valami, és hol kezdődik a semmi, mi a valami, és mi a semmi, és milyen viszonyban állnak ezek egymással? Miután pedig erre meg nem felelhetünk, az emberi megérthetőség korlátai között kell maradnunk, s a világot jelenségi és lényegi oldaláról kell osztályoznunk, és ekkor megállapíthatjuk, hogy van az énségnek, a személyi létezésnek jelenségi és a lényegi személytelen létnek világa, amit a buddhizmus a szamszáró és nibbanam szóval fejez ki.

II. A második alapigazság a szenvedés keletkezésének igazsága, mely gyökerét a vágyakban találja, amelynek központja az énség, és az vagy kifelé irányítja tevékenységét, vagy ha magánál marad, valaminek bekövetkezését kívülről maga felé óhajtja.

A vágyaknak természete, hogy ha azok létesülnek is, csalódással járnak, és újabb vágyak keletkezésének válnak forrásaivá, és kielégülés helyett szenvedést okoznak. A vágygal ellentétben a gyűlölet áll, mely minden ellen fordul, ami céljainknak útjában van. Kiterjed a gyűlölet minden külső jelenségre és tevékenységünk nagy részét a gyűlölet érzése uralja. Hozzájárul ezekhez, hogy teljes tájékozatlansággal állunk a világ törvényeivel szemben, téveszmékkel vagyunk áthatva cselekedeteink irányításánál, és így a tévedések láncolata jellemzi életfolyamatunkat. Azért legfontosabb az igaz megismerés, mely a tévedések elkerülésére vezet, csakhogy ez a megismerés mindig az emberi elme korlátai között marad.

III. Ha az ember felismerte a szenvedés igazságát és keletkezését, szükségképpen következik annak megszüntetése iránt való törekvése, vagyis a szenvedés megszüntetésének igazsága. Hogy a szenvedést megszüntethessük, szükséges megismernünk és megvizsgálnunk azon kötelékeket, amelyek bennünket a szenvedéshez, az átmeneti léthez kötnék. Ezen kötelékek elseje az énség téveszméje, amely az öntudatot, a lelket halhatatlan, állandó lényeknek tartja, pedig az egy mássá alakuló létesülési folyamat, amelyet az állandóság jellege nem illet meg. Nem halhatatlan a lélek, és az öntudatnak összes tévedései és téveszméi az énség kötelékeiből származnak, amennyiben ítéletünket mindig az énség álláspontján mondjuk ki. A világszemléletben ha megtaláltuk a mulandót és változót, kell, hogy annak ellentétét, az állandót és valódi lényeggel bírót is feltételezzük és megismerjük, és annak valóságában ne kételkedjünk. Ez az erkölcsi világrend, mely törvénye minden létezőnek és megnyugtató pontja minden erkölcsiségnek. Az emberek a szenvedés megszüntetését imákkal, könyörgésekkel, bűcsúkkal és szertartásokkal vélik megszüntetni (*sic!*), ez magában véve, mint időtöltés hasznos lehet, és rossz cselekedetektől visszatarthat, de a szenvedést meg nem szüntetheti és a megvilágosodáshoz nem vezet.

A szenvedéshez való kötelékek egyik legnagyobbika a vágyak kielégítésére való törekvés, mely egyúttal kútforrása a gyűlöletnek és a szenvedések játékának. Ezek csatolnak bennünket a földi élet minden gyönyöreire, hullámzó küzdelmeihez, és nem engednek bennünket egy igazi magasabb álláspontra, ahol az átmeneti lét küzdelme megszüntethető. Sokan úgy vélekednek, és azt tanítják, hogy bár a földön boldogság el nem érhető, az megtalálható a mennyországban, ahol a földi élet gyarlóságai hiányoznak, és állandó örök boldogság létezik. Ámde az angyalok példájából látjuk, hogy még a mennyországban sem találtak fel sokan a boldogságukat s az ember még a paradicsomban sem volt egy esztendeig sem boldog. Nem lehet tehát minékünk a boldogságot földi eszmék mintája alapján várunk, azokat teljesen el kell távolítani. A földi élet szeretete és a mennyi boldogság utáni vágy tehát a jelenségi lét kötelékeiben marad, e világnak, a szamszárónak tartozéka, és az énség kötelékeitől meg nem szabadult.

Az emberi hiúságok egyike a büszkeség, amely a világ téves szemléletének felfogásán alapszik, és magát alapjában mint különbet megkülönbözteti, pedig alapjában minden gyarlóságnak éppúgy alávetett, mint bárki más. Ezt mondhatjuk az értelmi fennhéjázásról, amely a maga szűk létkörében ítél olyan kérdések felett, amelynek határait

sem belátni, sem alapjában megvizsgálni nem tudja, és mint csalhatatlan, a tudatlanság téveszméi között botorkál. A testiség kötelékeiben fogva lévő nem láthatja tisztán az okok láncolatát, s nem ítélni meg következményeit. Mindent az énség téveszméjéből és látászögéből ítél meg, és a téveszmék és a testiség kötelékeiben marad, azoktól nem szabadulhat.

IV. Hogy ezen kötelékeket feloldjuk, rá kell térnünk azon útra, mely bennünket a szenvedés megszüntetésére vezet. Az igaz ismeret az énség téveszméjétől ment, elfogulatlan és nem befolyásolt szemlélete a világ jelenségeinek. Amelynek, ha birtokában vagyunk, akaratomkat a cél irányába fordíthatjuk, és erős elhatározással indulunk a cél felé.

Ezt megelőzi és megelőzheti a szóbeszéd, mely a másokkal való gondolatcicserélés alapja és megismerésünk egyik módja. Beszédünk mindig az igazságot szolgálja, ahol másoknak az igazság kimondásával fájdalmat vagy bajt okoznánk, ott inkább hallgassunk vagy kitérőleg válaszoljunk anélkül, hogy hazudnánk. Cselekedeteinket ezen alap vezesse mindenkor, szigorú bírálatával annak, hogy fő célunk a szenvedés megszüntetése és a megvilágosodás eléérések és a társadalom kötelékében mások sérelme nélkül, körülöttünk békét és megnyugvást munkáljon s létesítsen.

Ez csak akkor teljesíthető, ha olyan élethivatást választottunk, mely másoknak szenvedést és fájdalmat nem okoz és magasabb célnak elérésében bennünket nem gátol. Nem választhatok tehát olyan élethivatást, mely életet olt ki, vagy amely szenvedést eredményez. Ha ezeket megtartottuk és követtük, egész törekvésünket oda irányítjuk, hogy megismerjük a Tant a maga egészében és részleteiben, és annak vonatkozását az életre alkalmazzuk. Ezt csak úgy érhetjük el, ha gondolkozásunkba elmélyedve minden részletet megvizsgálunk, és igazságát megállapítjuk. Végül a gondolkodás önmagára tér, és ha felismerte saját énségének mivoltát és természetét, feloldani tudta azon kötelékeket, amelyek a testiség bilincseihez kötnek, eléretett a magába szállás, amely után a teljes megvilágosodás következik.

V. Valamint a gyermek a járást félénken kezdve tanulja, úgy az ember is az öntökéletesedést bizonyos formákhoz köti, és életét aszerint irányítja. Ez a kis fogadalom, amelynek elseje, hogy nem oltom ki semmiféle élőlénynek életét azon határok között, amelyben ez foganatosítható. Tehát sem háborúban, se vadászati szenvedélyből. Nem lopom el mások fáradságos munkájának gyümölcsét, ha szükségem van rá, igyekszem magam munkával megszerezni. Tiszta nemi életet élek, mások károsítása és bajba döntése nélkül, különös figyelemmel arra is, hogy vele másokat meg ne botránkoztassak. Nem csalog, nem hazudok, és nem rágalmozok, szigorúan az igazsághoz alkalmazkodom, nehéz kétséges helyzetekben hallgatok, vagy kitérő választ adok. Nem részegeskedem, kábítószerekkel nem tompítom el magam mások megbotránkoztatására és a magam egészségének kárára. Ezzel elérkeztünk a fejlődés egy oly fokához, ahol megismerésünk magasabb eszmekörbe vezet, ez a közéleten túli életmód.

VI. Megvizsgáljuk azon léthalmazatot, amelynek összetételéből áll az egyéni élet, ennek elseje a testiség. A testiség fejezi ki elsősorban az énséget, ez választja el külsőleg

a többi létezőktől. A testiség tartozéka az érzés, mely befelé önmagunk iránt és kifelé, mások iránt nyilvánul, s kellemes, kellemetlen és közömbös érzeteket tartalmaz. Mindezek csak úgy létesülhetnek, ha általunk észrevétnek, s az életben alkalmaztatnak. Az észrevevés önmagában nem elégséges. Az egyéniség nélkülözhetetlen feltétele a megkülönböztetés, ez által válik lehetővé egyéniségünknek a külvilágtól való elválasztása, ami végül az öntudatban jut befejezésre.

VII. A léthalmazat után megvizsgálhatjuk a létesülés alapjait. Itt egyéni létesülésekről van szó, mert hiszen az egyetemes lét kezdettel nem bíró és részekre nem osztott. Az egyéni létesülés kiinduló pontja a nem tudás, mert amint láttuk, az egyéni elkülönítés járt mindig szenvedéssel, és ez tart bennünket kötelekekben, amelyektől szabadulnunk kell, ha a szenvedést megszüntetni akarjuk. A létesülés második alapja az Önalkotás. Minden lény önmagában bírja létesülésének feltételeit, maga képezi ki önmagát, egyénisége jellegzetessége szerint. Ezzel bekövetkezik az újjászületési öntudat, amely megkülönböztethető a születési öntudattól, mely már fokozatilag ennél magasabban áll. Ha tovább megyünk a létesülésnél, elérjük az önalakítást, ahol már a kisebb részletekig megállapítva a forma és egyéb tulajdonságai. Az alak s forma csak úgy érvényesülhet, ha magába foglalja az érzéketeket, amelyek befelé és kifelé hatva az egyént életfolyamata teljesítésére képessé teszi. Mindazon érzékek azonban használhatatlanok volnának, ha nincsen érintés az elkülönített létezők között; ez létesíti az érzést, az érzés létesíti az élet szomjúhozását, amely az élet alkalmait a létesülésre megragadja. Ezen megragadás után következik a keletkezési folyamat, mely fejlődésében születéshez jut, a megszületett pedig már ezen tény által elaggásnak és halálnak van kitéve.

VIII. Ezután következnek a megvilágosodás pillérei, amelyek négy irányban vizsgálандók. Az első a testiség vizsgálata. Megvizsgálása általában a testeknek, a magunk és mások testének megvizsgálása, és azok tulajdonainak. Továbbá megvizsgálása az érzéseknek, a magunk s mások kellemes, kellemetlen és közömbös érzéseinek. Megvizsgálása a gondolkodás törvényeinek, megvizsgálása a magunk és mások gondolatainak, megvizsgálása a világ összes jelenségeinek, összefoglaló, áttekinthető felfogása a világ szemléletének.

IX. Így azután eljutunk a megismerés forrásaihoz, amelyben magunkat tökéletesítve eljutunk egy magasabb színvonalú élethez.

Elsősorban is megvizsgáljuk, van-e magunknak és másoknak kellő megismerő képessége és mily mértékben? Azután megvizsgáljuk, van-e kellő igazságérzetünk, bírnak-e mások is azzal és mily mértékben? Van-e kellő erőnk a megismerés keresztülvitelére, van-e lelkesedésünk, hogy kitartsunk a megismerés eléréséig? Van-e nyugalomunk és lelki egyensúlyunk mindezek zavartalan alkalmazásánál? Azután van-e és mily mértékben összefoglaló képességünk az ismerethalmaz egybe állításánál, az ítéletek és következtetések kimondásánál? Végül tekintet nélkül az eredményre, hogy az kellemes vagy kellemetlen reánk nézve, megfelelő egykedvűséggel fogadjuk-e megismerésünk eredményét?

X. Ha valaki idáig eljutott a fejlődésben, akkor életét más szabályok szerint alkalmazza, és a közélettől eltérőleg él. Az ilyen eltérő azután a következő fogadalmak szerint rendezheti be életét, amely a szerzetesi fogadalomhoz hasonlatos. A fogadalmak itt is az ölés tilalmával kezdődnek, amelynek nyomába a lopás tilalma jár. Azután már a teljes szüzességi fogadalom következik, melyet követ a csalás, hazugság és rágalmazás teljes mellőzése. Azután nemcsak a részegeskedésre terjed ki a tilalom, hanem minden kábítószerre, így a dohányzásra, az ópium és hasis élvezetére is. A szokásos életörömök mellőzése megkívánja, hogy a reggeli és déli étkezés után aznap többet ne együnk. Világi szórakozásoktól, színházaktól, táncmulatságoktól távol maradjunk, mellőzzünk minden hiúságot, alacsony fekvőhelyen háljunk és végül a legszükségesebb ruházati és kézi eszközökön kívül semmi vagyonnal ne rendelkezünk, és így teljes szegénységben éljünk.

XI. Ezzel eljutottunk a fejlődés azon fokára, ahol a megvilágosodás, s az élet vágyai[tól] és kötelékeitől szabadulva, magába merülés által elérjük azt a fokot, ahol az átmeneti lét kötelékeitől megszabadulva nem vágyakozunk többé a földi lét korlátai közé. Felfogva a lét valódi lényegét, mely belátni tudja a jelenségeket, úgy miként megállapíthatjuk, hogy külön színek nem léteznek, azok csak viszonylagos nyilvánulásai a mindent magába egyesítő fehér színnek, úgy az énség kötelékei is csak átmenetei azon lényegi egységnek, mely iránt vonzatva vagyunk, és melyet minden élő elérni törekszik.

Ha ez a megvilágosodás be nem következett, szükségképpen folytatódni kell az átmeneti folyamatnak, amely csak teljes befejezésével érhet véget.

XII. Ha pedig ez még nem sikerült volna, a fennmaradó kötelékek és vágyak által hajtva ismét az élet forgatagába lépünk, és folytatjuk utunkat a végtelenbe. Mert a múlt tartalmazza azon hatásokat, amelyeken a jelen felépül, és a jelennek eseményei pedig alkotják a jövődőt, amelyek a múlt cselekedeteinkből származnak és szükségszerűleg bekövetkeznek.

Végül ezek után elmondhatjuk, hogy fordulok Buddha világossága felé, fordulok tanításához, és fordulok a kiválók testvériségéhez.

Om mani Padme hum!

Ó Te a világ bölcsessége

2.

Rohonczy János levele Boromisza Tiborhoz²⁶

Kedves Öcsém Uram!

Világosabb megértés céljából szükségesnek tartani a buddhista olvasónál a következő módosítást ajánlom:

Lét formái:

I. A szenvedés igazsága (*dukkhó*)

1/ Összetett, átmeneti, változó élet (*dukkhó*)

²⁶ A levél végén említett versek nem kerültek elő. Kézirat, 1925, BT-CsA.

2/ Szenvedés (*dukkhó*)

3/ Személytelenség (*anattá*)

II. Szenvedés keletkezésének igazsága (*dukkhó szamudajó*)

1/ Vágy vagy akarat (*lóbhó*)

2/ Gyűlölet vagy akadály (*dószó*)

3/ Téveszme vagy csalódás (*móhó*)

Egyúttal bátorkodom legutolsó verseim közül ezt a kettőt becses figyelmébe ajánlani.

Maradtam testvéri szeretettel.

Budapest 1925. aug. 10-én

Rohonczy János

Hungarian Buddhist Rosary

Béla KELÉNYI

In the bequest of the painter Tibor Boromisza (1880–1960), one of the founders of the first Hungarian Buddhist group in 1932, a drawing of a unique, special Buddhist rosary was preserved. The rosary's 79 beads are separated by 11 larger, beads painted in various colours; Between them there are 67 smaller beads arranged according to a very special order (3–3–10–8–5–5–12–4–7–10). Although the seemingly puzzling sequence is supposed to be the result of a consistent system, it does not resemble the symbolism of traditional Buddhist rosary.

Boromisza devoted an ambitious summary to the tenets of Buddhism, at the end of which he included a “contemplation” on the Buddhist rosary in 1925. This treatise provided the basis for the unusual structure of the rosary, whose logical system and construction is indeed closely related with Buddhist doctrines. The *Hungarian Buddhist Rosary* summed up the most important Buddhist teachings for Hungarian Buddhists.

A swastika hanging from the rosary symbolizes the cycle of life. The whole rosary most probably expresses that the Buddhist teachings summed in it shall be practiced until by the cease of ignorance (*avijjā*), the first condition of dependent origination the chain is finally broken, and the aspirant reaches the ultimate goal: enlightenment and extinction (*nibbāna*).